

Programski dokumenti Zavičajne muzejske zbirke i likovne galerije u Gračanici

(Prije zvaničnog otvaranja Zavičajne muzejske zbirke i likovne galerije u Gračanici, 2. 6. 2006. godine, njene programske dokumente usvojili su nadležni organi općine Gračanica, menadžment i Upravni odbor Bosanskog kulturnog centra, u okviru kojeg će Zbirka i djelovati. Cijeneći značaj ove institucije, njene osnovne programske dokumente objavimo u cjelini, uz napomenu da je njihov autor (u prijedlogu) bio Rusmir Djedović, prof. iz Gračanice)

PROJEKAT STAVLJANJA U FUNKCIJU I PRISTUPA JAVNOSTI ZAVIČAJNE (MUZEJSKO-GALERIJSKE) ZBIRKE U "BKC"-U GRAČANICA

Područje grada, općine i bliže okoline Gračanice je od najstarijih vremena do danas veoma bogato kulturno-historijskim nasljedom. Povoljni prirodni uvjeti su usloveli značajnu naseljenost, brojna naselja i razvijen privredni, društveni i kulturni život u ovom dijelu Bosne i Hercegovine. Otkriveni su materijalni ostaci o životu u okolini Gračanice još iz paleolita (starijeg kamenog doba), stari preko 30000 godina.

Osobito su brojna i bogata arheološka nalazišta iz neolita (mlađeg kamenog doba), prije 4500 - 5000 godina. Neolitsko naselje

na Korića Hanu je jedno od najrepresntativnijih lokaliteta te vrste u cijeloj Bosni i Hercegovini i ima status nacionalnog spomenika kulturno-historijskog nasljeđa.

Takođe iz metalnog doba (eneolita-bakarnog, bronzanog i željeznog doba), tj. 4000 - 2000 godina prije današnjice, su brojni arheološki lokaliteti (Gračanica, Monj, Vranovići, Gornja Orahovica, Donja Lohinja, Pašalići,...). Iz Antike su lokaliteti u Gornjoj Orahovici i Džakulama.

Vrlo su brojni i materijalni ostaci o životu ljudi ovog područja u srednjem vijeku. Iz ranoslavenskog perioda (prije oko 1000 godina) su arheološka nalazišta u Gračanici, Lendićima, itd.. Srednjovjekovni grad Sokol i obližnji dvor bosanske kraljevske dinastije Kotromanića su iz XIV i XV stoljeća. Nadgrobni spomenici, stećci se nalaze na nekoliko mjesta: Babići, Škahovica, Četovlja, Lukavica, Piskavica, Gračanica. Postoje i drugi za sada neistraženi lokaliteti srednjovjekovne starosti: Miričina, Lukavica, Stjepan Polje, Džakule. Posebno je značajno srednjovjekovno rudarstvo u Gračanici (na brdu Hurije, gdje i danas postoje ostaci rudnika željeza).

U prvoj polovini XVI stoljeća Gračanica sultanovim beratom dobija status grada. Prije 1548 grad Gračanica ima Časnu džamiju, Čaršiju i trg, a 1572. postaje središte prostranog kadiluka sa tri nahije (Sokol,

Gradačac i Srebrenik). Oko 1600. godine Gračanica je jedan od značajnijih gradova u Bosni i Hercegovini. Tada ima 8 džamija i mesdžida, banju, razvijenu Čaršiju sa desetinama trgovina i zanatskih radnji, desetak mahala i oko 500 kuća, sa 3000 stanovnika.

Austrougarsku upravu 1878. godine Gračanica dočekuje kao srednje veliki grad, sa 2 medrese, 11 džamija, isto toliko mekteba, sahat-kulom, 8 hanova, većom Čaršijom (Donjom i Gornjom), stotinjak dućana i zanatskih radnji, preko 15 mahala i više od 3000 stanovnika.

Gračanica se od starina odlikuje razvijenim kulturnim, prosvjetnim, i vjerskim životom. Nadaleko je poznata i po trgovini i poslovnom duhu svojih žitelja.

Od značajnih očuvanih kulturno-historijskih spomenika iz perioda turske uprave, u gradu treba spomenuti: Ahmed-pašinu (Bijelu, Čaršijsku) džamiju iz XVI/XVII stoljeća, Sahat kulu - gračanički krivi toranj, iz istog perioda, staru bosansku kuću u Varoši i medresu Osman-kapetana Gradašćevića, iz 1800. godine.

Gračanica je sa svojom okolinom imala značajnu historijsku ulogu i u novijem periodu. Oko Gračanice, Donje Orahovice, Vranovića, Lukavice, Becnja vođene su velike bitke Bosanaca protiv Austrougarske vojske. Takođe, u ratu za Bosnu i Hercegovinu, 1992. - 1995. godine, okolina Gračanice je bila oaza slobode i mjesto utočišta za brojne prognanike iz svih dijelova Bosne i Hercegovine.

Uzimajući u obzir navedeno i potrebu organizovanog i sistematskog istraživanja, očuvanja i prezentacije bogatog kulturno-historijskog nasljeđa koje je, inače, sve više izloženo uništavanju i propadanju, potrebno je staviti u funkciju i omogućiti pristup javnosti svim kulturno-historijskim ostacima iz bogate baštine Gračanice i okoline kroz djelovanje i rad Zavičajne zbirke.

Postojeće stanje

Već nekoliko decenija u okviru ranijeg Narodnog univerziteta, potom Centra za obrazovane, kulturu i informisanje, a danas JU Bosanski kulturni centar Gračanica, po-

stojala su i postoje, ali praktično ne funkcionišu, neka početna jezgra za uspostavljanje rada i djelovanja jedne organizovane strukture na planu istraživanja, očuvanja i prezentacije kulturno-historijskog nasljeđa na ovom području. Radi se o:

1. Zavičajnoj zbirci, zapravo o depou koji već dugo ima dosta prikupljenog arheološkog i etnološkog materijala sa područja okoline Gračanice. Taj materijal, istina, nije adekvatno obrađen i sreden, niti dostupan javnosti. Tu se nalazi i nešto literature i građe o zavičajnoj historiji Gračanice.

2. Spomen biblioteka dr. Mustafe Karića, sa značajnim fondom literature i izvora u posebnoj prostoriji, ali takođe nedostupna javnosti.

3. Već nekoliko godina je neiskorišten, namjenski građen, veći prostor za izložbe i galeriju pri takozvanoj trećoj fazi izgradnje zgrade "BKC-a".

Struktura buduće zavičajne zbirke

Uzimajući u obzir bogatstvo i značaj kulturno-historijskog nasljeđa ovog područja, njegovu nedovoljnu istraženost, postojeći već prikupljeni fond materijalnih predmeta, literature i građe, te potrebu kvalitetnije zaštite i prezentacije istog, naročito mladim žiteljima i posjetiocima Gračanice, buduća Zavičajna (muzejsko-galerijska) zbirka pri Bosanskom kulturnom centru Gračanica, bi trebala imati sljedeće organizacione jedinice:

1 Zavičajna zbirka

Zavičajna zbirka bi trebalo da se sastoji od sljedećih manjih i tematskih zbirki : 1. arheološke (paleolit, neolit, antika, srednji vijek)

2. etnološke (tradicionalna narodna privreda, odjeća)

3. historijske (rijetke knjige, dokumenti i fotografije od osmanskog do najnovijeg perioda) i

4. zbirke rata 1992. - 1995. godine.

Za sve ove zbirke pri Bosanskom kulturnom centru u Gračanici već postoje solidna jezgra, ali su nesređena i nedostupna javnosti. U budućnosti bi se te zbirke (jezgra) stalno nadopunjavale. Već postoji depo za

njih, a izložbeni dio bi bio u holovima zgrade Bosanskog kulturnog centra.

II Umjetnička galerija

Buduća umjetnička zbirka bi bila smještena u, za tu namjenu novoizgrađene, a neiskorištene prostore takozvane treće faze "BKC-a". Tu se nalazi kvalitetni izložbeni prostor, veće površine, depo i mokri čvor. Galerijsku umjetničku zbirku treba postepeno popuniti kvalitetnim umjetničkim djelima (likovnim i drugim djelima različitog klasičnog i suvremenog umjetničkog izražavanja i žanra).

III Zavičajna biblioteka

Zavičajnu biblioteka može se formirati od postojećih, a javnosti nedostupnih dijelova:

1. spomen-biblioteke dr. Mustafa Karić, sa više od hiljadu jedinica literature i izvora,
2. nekoliko stotina knjiga, radova i nešto građe iz biblioteke zavičajne zbirke, koja je do sada, takođe, bila nedostupna javnosti,
3. odabrane literature i radova iz gradske biblioteke koji obrađuju gračaničko i područje Tuzlanskog kantona,
4. novoprikupljene literature i radova o

Gračanici i okolini, koja se pojavila u posljednji desetak godina,

5. novoprikupljenih izvora i građe o zavičaju,

Već postoji adekvatna prostorija za tu namjenu.

Ciljevi i zadaci

1. Identifikacija, istraživanje i sistematizacija kulturne i umjetničke: tradicije, objekata i predmeta;
2. Očuvanje i zaštita kulturno-historijskog naslijeđa i njegovanje njegove kulturno-umjetničke vrijednosti;
3. Afirmiranje i prezentacija tradicije, kulture i umjetničkih vrijednosti;
4. Vaspitanje i edukacija, osobito mladih, na pozitivnim vrijednostima kulture i umjetnosti;
5. Razvijanje novih kulturnih i umjetničkih vrijednosti, osobito kod mladih;
6. Stavljanje ukupnog kulturnog i umjetničkog blaga Gračanice i okoline u funkciju ekonomskog i svakog drugog razvoja grada, općine i Bosne i Hercegovine.

Osnovne aktivnosti

1. Ostvarivanje funkcija ustanove po zahtjevima osnivača i javnosti;

Stara bosanska kuća u Varoši, Gračanica

2. Stalne (kontinuirane) postavke: arheološke, etnološke, historijske i umjetničko-likovne zbirke;

3. Tematske i pojedinačne postavke i izložbe iz kulturne tradicije ili različitih umjetnosti;

4. Realizacija redovnih i posebnih istraživačkih projekata i aktivnosti na afirmaciji i razvoju kulturne tradicije i umjetničkih vrijednosti;

5. Saradnja sa drugim ustanovama i pojedincima iz oblasti djelovanja ustanove (kanton, država, inozemstvo);

6. Izrada edukativnih, propagandnih i drugih materijala;

7. Korištenje kulturnog i umjetničkog blaga za podsticanje razvoja turizma, ugostiteljstva i drugih djelatnosti;

PLAN I PROGRAM RADA

ZAVIČAJNE ZBIRKE I GALERIJE

(za godinu dana, po kvartalima)

1. Ustrojavanje i organizovanje:

- Izrada plana i programa rada za godinu dana,
- Konstituisanje savjeta, usvajanje projekta i plana i programa rada za godinu dana od strane savjeta i osnovača,
- Uređenje i osposobljavanje prostora za rad,
- Nabavka najosnovnije opreme za rad,
- Osmišljavanje kataloga zbirke i prospekta kulturno-historijske baštine općine Gračanica, kao i plana aktivnosti za njihovu izradu (propagandne aktivnosti),
- Početak sređivanja postojećeg depoa Zavičajne zbirke;

2. Uređenje stalne postavke zavičajne zbirke:

- Zvanično otvaranje za javnost zavičajne zbirke i njene stalne postavke,
- Rad na kompletiranju muzejske opreme za njeno nesmetano funkcionisanje: muzejski stolovi, vitrine, panoji,
- Pokretanje aktivnosti oko evidentiranja i inventarisanje postojećih eksponata,

• Nastavak priprema za izradu kataloga zbirke i prospekta kulturno-historijske baštine općine,

• Pripreme za ustrojavanje Zavičajne biblioteke i prikupljanje dokumenata i drugih materijala o kulturnoj baštini općine Gračanica,

• Pripreme za postavku jedne tematske izložbe pod radnim naslovom Kulturno-historijsko naslijeđe općine Gračanica i nacionalni spomenici na općini Gračanica;

3. Svečano otvaranje umjetničko-likovne galerije, sa izložbom slika istaknutih BH umjetnika:

- Nastavak rada na evidentiranju i inventarisanju postojećih eksponata,
- Pripremati jedan naučno-stručni rad o osnivanju i radu Zavičajne zbirke,
- Prikupljanje umjetničkih eksponata za stalnu postavku Galerije,
- Postavka i otvaranje tematske izložbe: Kulturno-historijske naslijeđe i nacionalni spomenici općine Gračanica,
- Izdavanje kataloga stalne postavke i tematske izložbe;

4. Rad na ustrojavanju pojedinih manjih zbirki: arheološke, etnološke, historijske, zbirke rata 1992. - 1995.:

- Otkup vrijednijih umjetničkih eksponata - slika za stalnu postavku Galerije
- Nastavak rada na inventarisanju eksponata i uređenja depoa,
- Izdavanje rada o osnivanju i radu Zavičajne zbirke u časopisu za kulturnu historiju Gračanice i okoline "Gračanički Glasnik, br. 22, novembar 2006. g.;

Aktivnosti tokom cijele godine

Stalni rad na prikupljanju i zaštiti eksponata iz kulturno-historijskog naslijeđa:

- Rad na promociji Zbirke i njenoj saradnji sa sličnim ustanovama, na općini, Kantonu i BiH,
- Rad sa učenicima, mladim, posjetioci-ima grada i općine i drugim zainteresovanim faktorima na afirmaciji kulturno-historijske baštine, kao i organizo-

vanje njihovih posjeta,

- Prisustvovati i učestvovati u organizovanju promocija, izložbi, seminara, okruglih stolova iz kulturno-historijskog naslijeđa, umjetnosti i kulture,
- Učestvovanje u istraživačkim, kulturnim i umjetničkim projektima na području općine

MULTIMEDIJALNA IZLOŽBA POVODOM OTVARANJA ZAVIČAJNE ZBIRKE I GALERIJE GRAČANICA (2. JUNA, 2006. GODINE, U 13.00 H, BKC GRAČANICA)

Povodom Dana općine Gračanica, a u okviru manifestacija kojim se obilježava taj datum, Bosanski kulturni Centar Gračanica i Općina Gračanica organizuju svečano otvaranje stalne postavke zavičajne zbirke Gračanica multimedijalnom izložbom eksponata, fotografija, video zapisa i drugih materijala o kulturno-historijskom naslijeđu i baštini općine Gračanica.

Program aktivnosti za pripremu izložbe:

- Pregled i evidentiranje eksponata za izložbu iz postojeće zavičajne zbirke,
- Javni poziv građanima za prikupljanje novih eksponata,
- Izbor i priprema eksponata za izložbu,
- Kompletiranje opreme za izložbu (stolovi, vitrine, panoji, elektronska i video oprema),
- Priprema prostorijskog Bosanskog kulturnog centra za otvaranje izložbe,
- Saradnja sa sličnim institucijama u

pripremi izložbe,

- Izrada odgovarajućeg kataloga izložbe (tekst, fotografije, štampa,)
- Priprema pratećih tematskih tekstova o eksponatima,
- Informisanje i animiranje javnosti o izložbi,
- Izvođenje vizualizacije i natpisa za izložbu.

Tematski sadržaji izložbe:

- Arheološki eksponati: neolit, eneolit, bronzano doba, željezno doba, srednji vijek;
- Staro oružje: srednji vijek, turski period, novije doba;
- Stari novac (numizmatička zbirka): srednji vijek, turski period, austrougarski period, period monarhističke Jugoslavije, period Drugog svjetskog rata;
- Etnološki eksponati iz tradicionalnog narodnog života i kulture;
- Tradicionalna narodna bošnjačka nošnja;
- Stare razglednice i fotografije Gračanice (austrougarski period, period između dva svjetska rata, period iza drugog svjetskog rata);
- Eksponati o odbrambeno-oslobodilačkom ratu 1992. – 1995. godine;
- Knjige, časopisi i druga literatura o Gračanici i okolini;
- Video prezentacija kulturno-historijskog naslijeđa i nacionalnih spomenika kulture na općini Gračanica (šest proglašenih i tri aplicirana);
- Prezentacija kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa općine Gračanica i Tuzlanskog kantona u funkciji razvoja turizma.